

Het dier in de kunst (4)

door Hans Bouma

Tot nog toe bleven we in deze serie vrij dicht bij huis. Dat wil zeggen: we hielden ons uitsluitend bezig met het artistieke werk van tijdgenoten, en dan ook nog enkel van Nederlandse tijdgenoten. In deze vierde aflevering verruimen we onze horizon. We gaan 's een kijkje nemen in de geschiedenis. Daarbij letten we dan zowel op Nederlandse alsook op andere West-europese kunstuitingen.

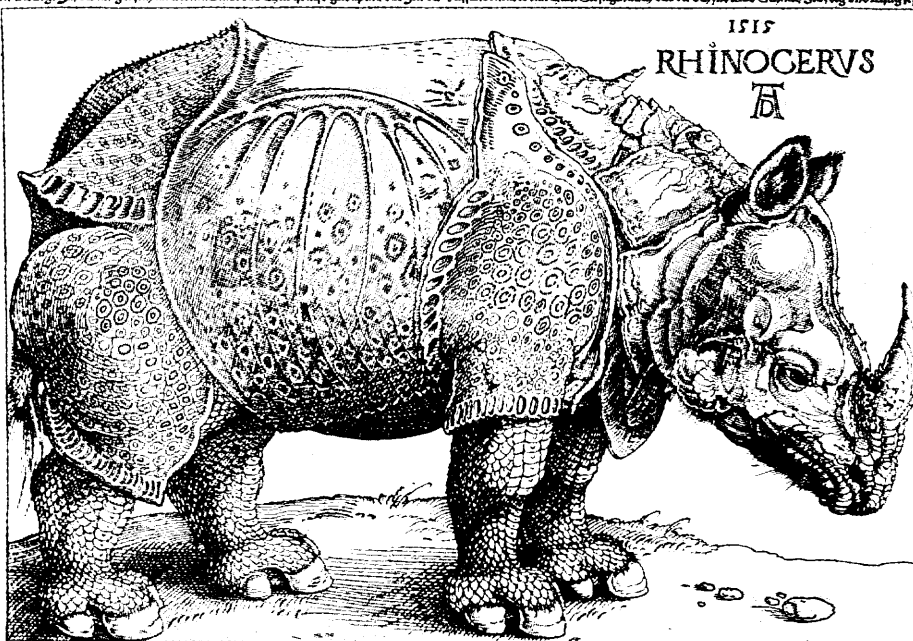
Te midden van de vele dieren, die we tegenkomen, wordt onze aandacht al gauw getrokken door de **Rhinoceros** van Albrecht Dürer (1471-1528). Niet alleen, omdat dit dier op zichzelf zo'n imposante verschijning is, maar ook omdat Dürer er zo'n zeldzaam imposante verbeelding aan heeft gegeven. Alles wat kenmerkend is voor de neushoorn, heeft Dürer in deze houtsnede feilloos weten vast te leggen. En dat warempel, terwijl hij in werkelijkheid nooit een neushoorn heeft gezien. Hij had er alleen maar een tekening van en een beschrijving. Voor Dürer was dit evenwel genoeg. Een zwaar gepantserde held moest zijn rhinoceros worden, een toonbeeld van massieve onverzettelijkheid, een kolossaal oerdier. Ook een beest met een prachtig gestructureerde huid. Iets waardoor Dürer, met z'n hartstocht voor de structuren van oppervlakten, wel zéér werd getroffen. Boeiend is dat Dürer voor de poten van z'n neushoorn dezelfde techniek toepaste als voor een geschudde harnas. Zoals de techniek, die hij gebruikte voor het lijf van het dier, precies gelijk was aan de techniek, die hij hanteerde voor de in staal geharnaste edelen aan het hof van keizer Maximiliaan – edelen, die hij placht te schilderen in hun volledige wapenrusting. Om nog even bij Dürer te blijven: ook z'n **Hazewindhond** is imposant, zij het op een weer heel andere manier dan z'n rhinoceros. Imposant door z'n veerkrachtige attentie, z'n gespierde concentratie. Er hoeft niets te gebeuren, of hij zet het op een rennen. Hij is volkomen in staat van alarm. We hebben hier te maken met één van de eerste tekeningen, die door Dürer louter en alleen met een penseel werden vervaardigd. Wederom een meesterwerk. Of Dürer zich nu in hout uitdrukt of in inkt, steeds slaagt hij er in z'n onderwerp, in dit geval het

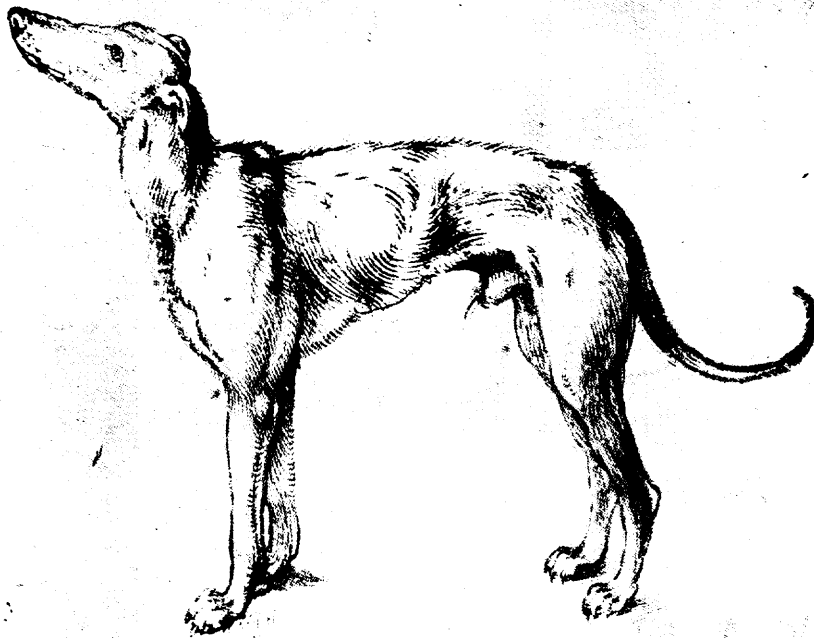
dier, op z'n karakteristiekst te verbeelden. De Hazewindhond is een voorbereidende studie voor de grote ets van de heilige Hubertus, een Nederlandse bisschop uit de 8ste eeuw, die tijdens een jachtpartij bij Tervuren plotseling in een visioen een kruisbeeld tussen de gewitakken van een hert zag zweven – en op grond dáárvan de patroonheilige van de jagers werd. Evenals zoveel andere beeldende kunstenaars is ook Dürer geboeid geweest door het jachtbedrijf. Dit is niet zo vreemd, want er kunnen zich bij de jacht ook zuiver artistiek gezien zeer spectaculaire situaties voordoen. Dat die hazewindhond er zo alert bijstaat, komt omdat hij elk moment op jacht kan gaan. Dürer ziet het al vóór zich hoe hij zo dadelijk wegstormt. Waarmee we overigens het fenomeen 'jacht' beslist niet

zomaar willen goedpraten – en zeker niet de jacht, zoals die in vroegere eeuwen vrijwel steeds werd bedreven tot sportief vermaak van de hoge heren. Ook al hebben we er schitterende beelden aan overgehouden, we hadden toch maar liever gezien, dat die zo elitaire plezierjacht achterwege was gebleven. En dus ook, dat Dürer die hazewindhond niét had getekend. Evenals het ons uiteindelijk ook liever was geweest, wanneer François Desportes (1661-1743) ons zijn in krijt uitgevoerde **Lopende Tijger** niét had nagelaten. Desportes, die vooral bekend is geworden door z'n **Wolvenjacht**, was onder andere de officiële hofschilder van jachttafereelen van Louis XIV. We moeten toegeven, dat hij die tijger in z'n doelbewuste en waakzame gang buitengewoon knap heeft geportretteerd, maar we kunnen maar moeilijk vergeten, dat dit dier voor de bijl zal gaan. Het is bij voorbaat slachtoffer. Waarbij we wél noteren, dat deze tekening een verademing is vergeleken bij de bijzonder wilde jacht-

Albrecht Dürer: Rhinoceros.

Tach Clavifera gener. 1717. Jör. 264. 1114y. Zeer men bene grofmedigen Koning van Portugal. Een vrendt gen Lyfsonne pachtte auf Jerbis den füllich küniglich Chier. Das nemt si Rhinoceros. Das ist byr mit aller feiner gefalt. 260000000. Es haten sein vone ein gepantzte Schildbret. Und ist es vonden Schales vörlig ist füll. Und ist in der gref als der Schind 260000000 von pappen: und ist noch affig. Es hat ein schaff füll. Soht vome auff der stouf. Das fagete es affig zu wegen wo es bey fleyen ist. Das heijß Chier ist das heijß was tobe fünde. Der Schindte fünde es füll vord. Daus wo es in antand. So lauff. Im das Chier mit dem Popff gen Chien bye foiden pappen und ist den Schindte vonden am panch auff in cröding. In das mag es sich mit cröding. Daus das Chier ist also gepantte das Im der Schindte nichts kan vden. Es jaget auch das der Rhinoceros Elend. In der bye und Liffig sey.

Albrecht Dürer: Hazewindhond.

scènes, waarop Desportes ons verder meestal tracteert.

Na Dürer en Desportes vervolgens twee Nederlandse kunstenaars. Om te beginnen kijken we naar de in gewassen krijt uitgevoerde 'Studie van een leeuw' van Rembrandt (1606-1669). Een tekening, die het grootste respect afdwingt. Je ziet Rembrandt zoeken en tasten naar de werkelijke vormen. Niets maakt hij definitief. Daarvoor is hij té zeer vervuld van het geheim van dit dier. Hij geeft alleen maar aan, suggereert, maar uiteindelijk laat hij de leeuw volstrekt vrij. Aan het beeld, dat hij van haar oproept, kan ze elk ogenblik ontsnappen. Maar ze zal dat niet doen. Ze voelt zich veel te thuis in dit beeld.

Van Jacob de Gheyn de Jonge (1565-1629) bewonderen we 'Vier studies van een Kikker' (pen en inkt en waterverf). Zijn we er ver naast, wanneer we het vermoeden uitspreken, dat deze schilder vooral gebiologeerd is geweest door het menselijke van de kikker (en wie weet ook door het kikkerachtige van de mens)? Hij zou niet de eerste en ook niet de laatste kunstenaar zijn, die in de kikker opvallend menselijke trekken ontdekte. De proporties van z'n lijf, de onbehaardheid van dat lijf, die handjes, die manier van zwemmen, die typische ineengedoken zithouding, die soms zo ontroerende, soms zo olijke oogopslag — hoe herkenbaar is het allemaal voor ons! Natuurlijk, de kikker is een totaal ander dier dan de mens, maar ondertussen: wat is er een verwantschap. Wat Jacob de Gheyn de Jonge betreft, zouden we zó uit hetzelfde nest kunnen komen. Van dezelfde schilder is ook de gewassen potloodtekening 'Vier studies van

een Veldmuis'. In de kunst ontmoeten we de veldmuis maar uiterst zelden en op het eerste gezicht is hij ook niet zo

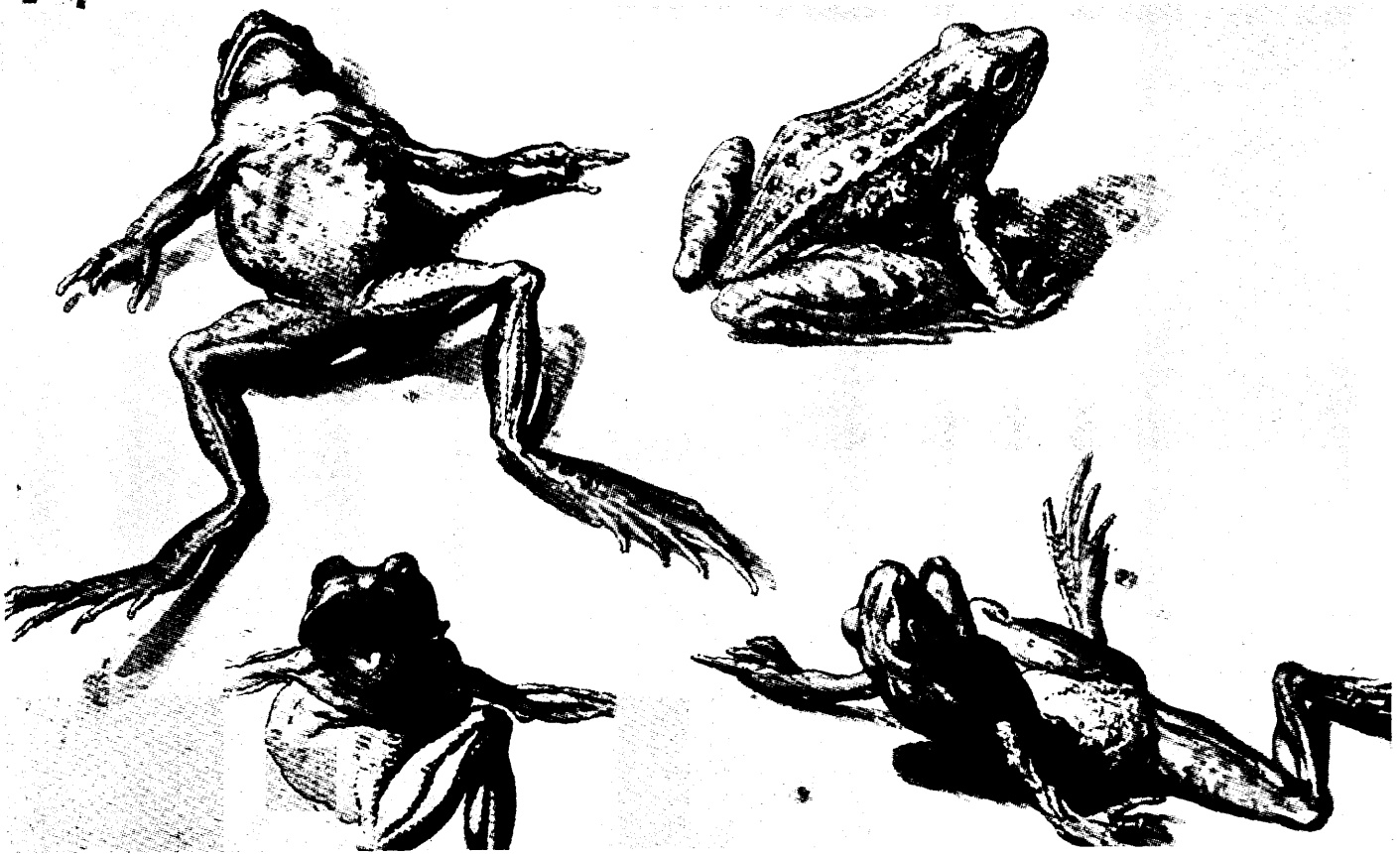
opzienbarend. Maar voor wie wat langer en scherper toekijkt, gaat er een wereld open. Zoals voor Jacob de Gheyn de

François Desportes: Lopende Tijger.

Rembrandt: Studie van een Leeuw.

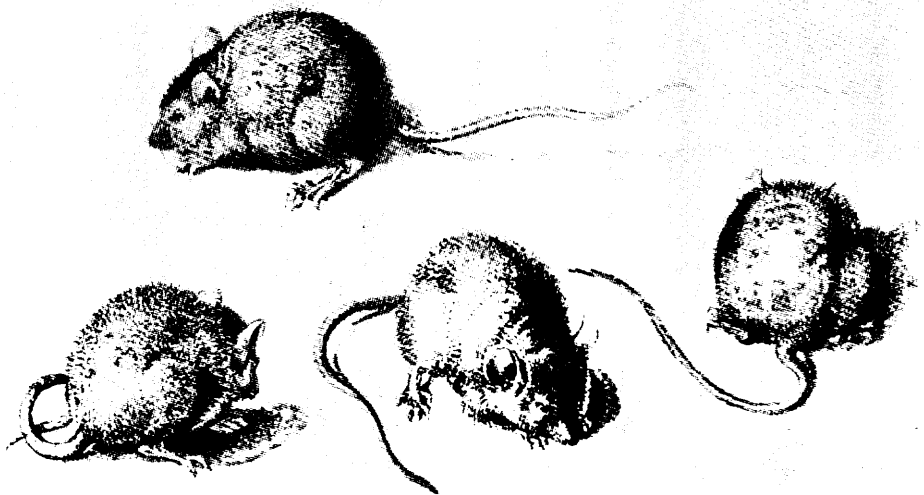

Jacob de Gheyn de Jonge: Vier studies van een Kikker.

Jonge. Zo'n veldmuis is voor hem niet minder fascinerend dan bijvoorbeeld een tijger of een leeuw. Ook een veldmuis is een manifestatie van leven, een adembemend creatuur, schepping op haar best. In de visie van deze kunstenaar verandert het gewoonste zienderogen in het meest verwonderlijke.

We besluiten onze (korte) verkenning met de aquarel 'Een Wezel' van Edward Lear (1812-1888). Lear maakte deze aquarel op bestelling van Lord Derby in diens privé-dierentuin op Knowsley Hall. Hij heeft z'n ogen goed de kost gegeven. En dat moeten we ook zeggen met betrekking tot al die andere zoölogische portretten, die hij in opdracht van Derby vervaardigde. Alleen al het bijzonder fijne penseelwerk, waarmee hij het glanzende vachtje weergeeft! Hopelijk komt dat via de reproductie in dit blad goed en zo mogelijk haarscherp over en anders moet u het maar van mij geloven. Behalve van precisie en vakmanschap getuigt zoiets ook van liefde. Een groot woord – maar het is wel duidelijk, dat je het met het dier in de kunst zonder liefde beslist niet redt.

Jacob de Gheyn de Jonge: Vier studies van een Veldmuis.

Edward Lear: Een Wezel.

Inspectiedienst op bezoek in Engeland

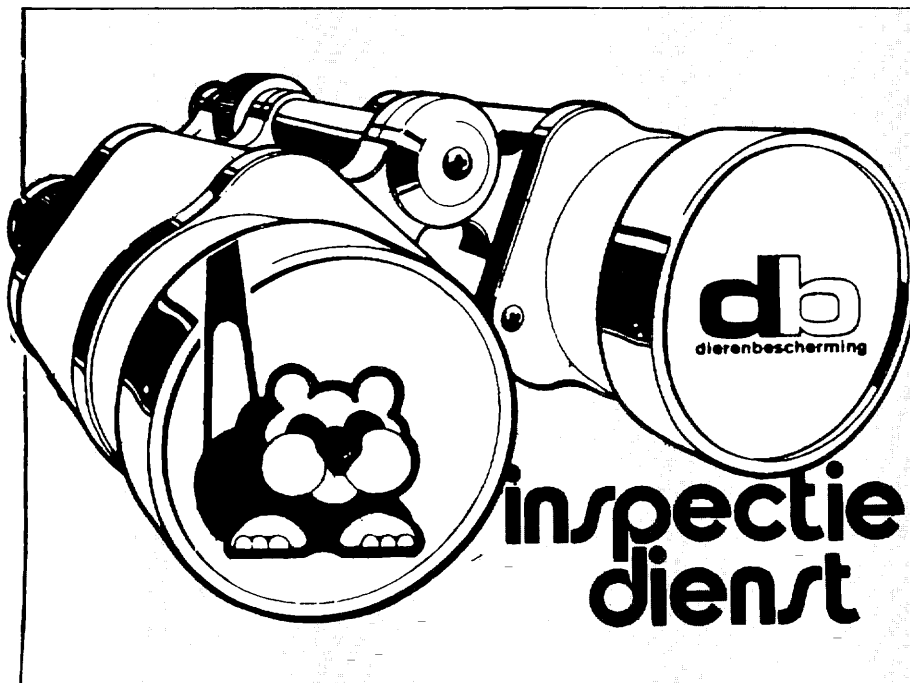
door N. Visser

De 'Eurogroup for Animal Welfare', het samenwerkingsorgaan van de nationale dierenbeschermingsorganisaties binnen de Europese Gemeenschap, organiseerde op 29 en 30 januari 1981 een informatieve conferentie over functie en opzet van de inspectiediensten op het gebied van de dierenbescherming. Voor deze bijeenkomst waren uitgenodigd vertegenwoordigers van leden van de Eurogroup, die reeds over een officiële inspectiedienst beschikken, nl. Engeland, Ierland, Denemarken en Nederland. Eind maart 1981 zal een bijeenkomst worden belegd voor de leden van de Eurogroup die (nog) geen inspectiedienst kennen, te weten België, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Duitsland. Deze tweede conferentie zal zijn informatie en inspiratie kunnen putten uit de bijeenkomst van eind januari.

De Nederlandse delegatie bestond uit de heren N. Visser, hoofd van de Algemene Inspectiedienst van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, T. J. Duisterwinkel en J. Prins, respectievelijk coördinator en docent van de inspecteursopleiding van Dierenbescherming en J. Walter (plv. Hoofd van de Afdeling Fauna en Flora van het Ministerie van C.R.M.), in zijn hoedanigheid als adviserend lid van de Commissie

Inspectie van de Dierenbescherming. De conferentie werd gehouden in het opleidingscentrum van de Royal Society for the Prevention of Cruelty Animals (R.S.P.C.A.) te Horsham, een middelgrote stad ten zuiden van Londen. De R.S.P.C.A. heeft op het hoofdbureau plm. 200 personeelsleden in dienst; de inspectiedienst bestaat uit 230 full-time inspecteurs. Daarnaast exploiteert zij 4 dierenziekenhuizen, 74 dierenklinie-

ken, 102 dierenopvangcentra en 59 asiels, en dit alles zonder 1 cent subsidie. De middelen komen in hoofdzaak uit de opbrengsten uit eigen vermogen, uit nalatenschappen en uit lidmaatschappen, acties, verkoop van artikelen, etc. Op het hoofdbureau is een functionaris uitsluitend belast met fondsvorming. Zijn salariskosten bedragen jaarlijks f 70.000,— maar deze functionaris brengt wel per jaar zo'n f 350.000,— binnen. Het aantal leden bedraagt slechts 46.000, inclusief die der afdelingen. De contributie is plm. f 5,— per jaar. Het enorme belang van een aanzienlijk vermogen is hiermede wel duidelijk aangetoond! (red.). De inspecteurs zijn geüniformeerd en doen denken aan gewone politie-agenten. Ze bezitten echter geen opsporingsbevoegdheid. Door de lange traditie (vanaf 1824) en door de algemene erkenning door de overheid (politie, Openbaar Ministerie) en burgerij kan de inspectiedienst van de

★
GIRONUMMER VOOR DE
INSTANDHOUDING VAN
DEZE DIENST IS 25685,
TEN NAME VAN DE
NEDERLANDSE VERENI-
GING TOT BESCHERMING
VAN DIEREN TE
'S-GRAVENHAGE (MET
VERMELDING TEN
BEHOEVE VAN DE
INSPECTIEDIENST).

★